

Ca l'Eloi

Sant Mateu de Bages

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Demarcació de Sant Mateu de Bages
Emplaçament Ctra. BV-3003, prop del km. 11 camí direcció E uns 2,5 km. A la Sala seguir camí W i S uns 1500 m
Alçada: 557

Coordenades:

Latitud: 41.8116
Longitud: 1.72553
UTM Est (X): 394140
UTM Nord (Y): 4629644

Classificació

Número de fitxa 08229 - 161
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Gòtic Modern Renaixement Contemporani
Segle XIII-XIX
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: En ruïna. Sense coberta i en greu procés de degradació.
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Observacions protecció: Pla especial del catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable (núm. 175)
Data aprovació: dc., 20/01/2010 - 12:00
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08229A016000200000MX
Fitxes associades:
[La Sala](#)
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana

Descripció

Antic casal gòtic de característiques senyorials, posteriorment transformat en una masia, el qual es troba actualment en estat de semi-ruïna. Es troba emplaçat a l'extrem est d'un petit altiplà (anomenat pla de ca l'Eloi), amb excel·lents vistes sobre la conca del Cardener i també amb contacte visual amb la masia de La Sala. Precisament comparteix amb aquesta altra casa unes característiques arquitectòniques i un patró d'edifici pràcticament idèntic i que podria explicar-se per la presència de l'Orde del Temple en aquesta zona. El conjunt té el casal gòtic com a nucli de la construcció, al qual se li va afegir un cos adossat a llevant (al segle XVIII) i un seguit de coberts de treball que avui ocupen les cares sud i oest. El casal gòtic és un edifici de planta rectangular perfectament planificat i regular, força alt i bastit amb uns sòlids murs fets amb carreus rectangulars de tamany mitjà ben disposats en filades. Consta de planta baixa més un pis i planta sota coberta. El portal d'entrada, adovellat, es trobava a la façana est i actualment ha quedat integrat dins l'ampliació del cos lateral. Però la façana més distingida era la de migdia. Sembla que tenia com a elements principals dos finestral simètrics, dels quals s'ha conservat el de l'esquerra. Es tracta d'un finestral gòtic geminat, el qual ha perdut la columneta central. El de la dreta podia ser de característiques similars, però sembla que es remodelà per transformar-lo en una finestra més petita. La part superior presenta una galeria amb dues arcades que podria ser posterior. En aquesta façana hi ha també una porta molt simple. La resta de façanes del casal tenen diverses finestres, de distribució força regular, emmarcades amb llindes i brancals de pedra. Destaca la que hi ha a la façana de ponent, amb una llinda decorada amb un arc renaixentista. L'interior del casal presenta una estructura perfectament planificada que es distribueix en base dues crugies pràcticament simètriques. Així, les dues primeres plantes de l'edifici es sustentaven en tres arcs diafragmàtics ogivals a cada crugia. Això configurava unes àmplies sales de caràcter noble tant a la planta baixa com al primer pis. Aquesta estructura s'ha conservat de manera parcial a causa de l'esfondrament de la part central de l'edifici i de modificacions puntuals fetes en l'última fase de la masia. Cal remarcar que les dovelles dels arcs diafragmàtics, així com altres blocs petris significatius, han estat fets amb un tipus de pedra de color vermellós, un recurs ornamental que s'utilitza de manera similar a La Sala i en altres masies antigues de la zona. Possiblement al segle XVIII, o tal vegada ja amb anterioritat, el casal fou adaptat com a masia convencional bo i afegint-hi el cos de llevant i un bon nombre de coberts. Això no obstant, l'estructura bàsica del casal gòtic s'ha conservat en els seus trets bàsics. Considerem que ca l'Eloi és un exemple excepcional d'aquest tipus de casal gòtic rural. Pel fet de conservar l'estructura interior en bona part i amb relativament poques alteracions i per la seva possible vinculació amb els templers.

Observacions:

Inscripció a la llinda d'una finestra del cos de llevant: JUAN ALOY ME FESIT 1788 IHS Uns 500 m al sud-oest de ca l'Eloi es conserven les restes d'una casa coneguda com a Casalot de ca l'Eloi.

Història

Podria ser que aquest gran casal gòtic formés part d'un complex que tenia dos edificis destacats, molt propers, comunicats visualment entre si i de característiques arquitectòniques pràcticament idèntiques. Es tracta de la Sala i ca l'Eloi. Sobre cap dels dos coneixem gaire documentació antiga. En referència a la Sala, la casa o domus està documentada des del segle XII, tot i que molt probablement era anterior. L'estudiós Josep BASTARDAS (2014) sosté la tesi que la Sala era el centre administratiu d'un territori que, a finals del segle X, va passar al domini del monestir de Santa Cecília de Montserrat. Aquest autor també sosté que

l'Orde del Temple va tenir una presència destacada a la Serra de Castelltallat, amb possessions al sector de ponent d'aquesta serra (Claret dels Cavallers, Vilalta i Castelltallat) i també més a llevant, concretament en els dos casals de la Sala i ca l'Eloi. Bastardas argumenta que hi ha documentació del seu l'arxiu particular (procedent del mas Bastardas de Fals) que permet afirmar que entorn de 1230 un personatge molt important dins l'Orde del Temple, Bernat de Claret, administrava terres que podrien situar-se a la zona de ca l'Eloi i de la Sala. Si aquesta hipòtesi fos confirmada ajudaria a explicar l'existència d'aquests dos grans casals, bastits en la seva estructura bàsica entre els segles XII-XIII, d'arquitectura molt similar i que reflexeixen una tipologia força allunyada de la d'un mas convencional. Un paral·lel en aquesta mena de casal gòtic rural podria ser el de Periques: un convent-granja de la comanda templera de Puig-Reig (PIÑERO, 2011). En definitiva, la Sala i ca l'Eloi podrien formar part d'un complex templer iniciat a la primera època d'aquest orde el qual, segons Bastardas, estaria vinculat als vescomtes de Cardona i a la comanda templera de Granyera (Cervera). Tot i que no es tractaria d'una comanda templera, ja que la documentació no ho avala, a la pràctica funcionaria d'una manera semblant, sota un administrador en la persona de Bernat de Claret. Un altre element que avalaria aquesta hipòtesi és la presència en un petit mas molt proper (el Solarot) d'un gravat amb una creu patent o templera, tot i que la seva datació és incerta. Pel que fa específicament al mas de ca l'Eloi, l'any 1552 ja apareix amb aquest nom (Aloy). Concretament en un document dels censos del castell de Sant Mateu amb motiu del casament de la filla de l'antic senyor Gàver amb el nou senyor, de la família Peguera (Arxiu Comarcal del Bages, AHPM 4241, notari Antoni Lluís Avellà, 1559-1564). Concretament hi apareix un tal Joan Tries, alies Aloy. Això fa suposar que amb anterioritat la casa ja es coneixia amb aquest nom. Tanmateix, sembla que els Aloy a Sant Mateu de Bages no són anteriors al segle XVI. Segons informa la inscripció d'una llinda de la casa, el 1799 el propietari era Joan Aloy.

Bibliografia

BASTARDAS, Josep (2014). De les terres de Domenic als termes de Castelltallat, Fals i Camps. Una visió històrica sobre els dominis senyorials d'aquest territori des de l'època carolíngia fins a l'època moderna (ss. X-XVI). Treball inèdit.

BENET, Albert; MAZCUÑAN, Alexandre; JUNYENT, Francesc (1984). "Santa Maria de la Sala", Catalunya Romànica, vol. XI "El Bages", Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, p. 454-455.

GRUP SOLUCIONS MANRESA (2009). Pla especial del Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable de Sant Mateu de Bages. Ajuntament de Sant Mateu de Bages (núm. 175).

PIÑERO, Jordi (2011). Mapa del patrimoni cultural de Puig-Reig. Fitxa 224 (Periques). Diputació de Barcelona.

